

EŞİTLİK VE ADALET HEPİMİZ İÇİN!

Kıbrıs'ın kuzeyinde LGBTİ+'ların İnsan Haklarını
İzleme Raporu

2023

Avrupa Birliği tarafından
finanse edilmektedir

**İnsan
Hakları**
Platformu
Human Rights Platform

Kıbrıs'ın kuzeyinde
LGBTİ+'ların İnsan Haklarını İzleme Raporu
2023

Hazırlayan
Erman Dolmacı

Katkıda Bulunanlar
Ali Dayıoğlu - Editör
Yağmur İzcan - Hukuki Görüş
Reşat Şaban - Kuir Kıbrıs Derneği

Yayınlayan
İnsan Hakları Platformu

Birinci Baskı
Aralık 2024, Lefkoşa

Tasarım
Cypdes Factory Advertising

İÇİNDEKİLER

Özet	1
Giriş	2
Yöntem	2
Arka Plan Bilgisi	3
LGBTİ+'ların İnsan Hakları Durumu (2023)	4
LGBTİ+'ların İnsan Haklarının Karşılaştırmalı Analizi (2022-2023)	6
Mahpus LGBTİ+'ların İnsan Haklarının Tematik Analizi	9
Sonuç ve Öneriler	13

📍 Ahmet Sadık Sokak, Temel 1 Apt. No 6, Köşklüçiftlik, Lefkoşa

✉ insanhaklariplatformu@gmail.com

🌐 ihp.hrp 📷 ihp.hrp 🐦 ihp_hrp

Bu yayın Avrupa Birliği tarafından finanse edilmiştir. İçerik tamamıyla İnsan Hakları Platformu'nun sorumluluğu altındadır ve Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.

**insan
Hakları
Platformu**
Human Rights Platform

ÖZET

Bu rapor, Kıbrıs'ın kuzeyindeki¹ lezbiyen, gey, biseksüel, trans, interseks ve artıların² (LGBTİ+) deneyimledikleri hak ihlallerini raporlamak ve bu haklara eşit erişim için neler yapılabileceği konusunda öneriler sunmak amacıyla İnsan Hakları Platformu (İHP) tarafından yıllık olarak hazırlanmaktadır. İlki 2022 yılında hazırlanan ve onun devamı niteliğinde olan bu rapor, bir önceki yıla kıyasla nelerin değiştiğine ve 2023 yılında öne çıkan hak ihlallerine odaklanacaktır.

Eşcinsellik, Kıbrıs'ın kuzeyinde 2014'te suç olmaktan çıkarılmış olsa da LGBTİ+'lara yönelik ayrımcılık ve önyargı çeşitli alanlarda 2023 yılında da görülmeye devam etmektedir. Bu ayrımcılık ve hak ihlalleri bir önceki yılda olduğu gibi özellikle eğitim, sağlık, istihdam, barınma ve sosyal hizmet alanlarında yoğunlaşmaktadır. Konuyla bağlantılı bir diğer önemli sorun LGBTİ+'lara yönelik nefret söylemidir. Konunun, 2020'den itibaren suç olarak tanımlanmasına ve İHP ile Kuir Kıbrıs Derneği'nin izleme ve savunuculuk çabalarına rağmen LGBTİ+'lara yönelik nefret dolu yorumlar özellikle sosyal medya üzerinden yaygın olarak yapılmakta, buna karşılık suç teşkil eden bu yorumların önlenmesine yönelik etkin adımlar yetkililer tarafından atılmamaktadır. LGBTİ+'lara yönelik sorunlar bu şekilde devam ederken, eğitim ve sağlık alanlarında kapsayıcılık için mücadele eden Kuir Kıbrıs'ın çabalarına rağmen yetkililer 2023 yılı boyunca müfredatların değiştirilmesi ve ders kitaplarının ayrımcılıktan arındırılması konusunda direnç göstermişlerdir. Yine aynı yıl görünürlük, ortak etkinlik ve barınma konularında Mağusa, Lefkoşa ve Lefke Belediyeleri olumlu adımlar atarken, polislin LGBTİ+'lara yönelik ayrımcı tutumu devam etmektedir. Özellikle alıkonma merkezleri ve hapishane gibi yerlerde translar ve ikili cinsiyet sistemi dışındaki kişiler kötü muameleye, olumsuz tecrit koşullarına, psikolojik ve cinsel şiddete maruz kalmaktadırlar. Bu nedenle 2023 izleme raporunda LGBTİ+'lar açısından özellikle cezaevi koşulları ele alınacak ve vakalar üzerinden hak ihlalleri tartışılacaktır.

Uluslararası toplum ve yerel savunuculuk gruplarının LGBTİ+ haklarını desteklemeleri ve bu konuda baskı yaratmaları kapsayıcı ve eşit bir toplum oluşturabilmek için çok önemlidir. Bunlara örnek olarak her yıl düzenlenen Onur Yürüyüşleri, öğretmenlere ve sağlık çalışanlarına yönelik eğitimler, yuvarlak masa toplantıları, uluslararası savunuculuk amacıyla LGBTİ+ aktivistlerinin Brüksel ve Cenevre'ye düzenledikleri ziyaretler ve özellikle 2023 Avrupa Vatandaşı Ödülü'nün Kıbrıs'taki LGBTİ+ örgütlerine verilmesi gösterilebilir. Kuir Kıbrıs'ın çalışmalarının maddi ve manevi olarak desteklenmesi, LGBTİ+'ların insan hakları bağlamında toplumun geriye kalanıyla eşitliğin sağlanması için olmazsa olmaz bir adımdır. Tüm bu yapılan çalışmalar için gerekli bütçelerin oluşturulması, aktivist ve sivil toplum örgütlerinin (STÖ) sorunun çözümü için desteklenip olası risklere karşı korunmaları gerekmektedir. Özellikle cezaevi gibi yetkililerin kontrolünde olan yerlerde LGBTİ+'ların ayrımcılığa uğramadıklarına ve insan haklarına eşit erişimlerinin olduğuna emin olunmalıdır. Ayrıca, LGBTİ+'ların karşılaştığı kesişimsel³ ayrımcılığın tam olarak ele alınması için hayatın her alanında LGBTİ+'ları ayrımcılıktan koruyacak yasal düzenlemeler ve uygulamalar gerekmektedir.

¹ Kıbrıs'ın tümü Avrupa Birliği (AB) toprağıdır. Ancak, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin etkin kontrol uygulamadığı adanın kuzeyinde, 2003 yılında imzalanan Katılım Antlaşması'nın 10. Protokolü uyarınca, AB mevzuatı askıya alınmıştır. https://cyprus.representation.ec.europa.eu/about-us/turkish-cypriot-community_tr erişim 15 Mayıs 2024.

² Artı işareti (+), cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği çeşitliliğinin LGBTİ kısaltmasında yer alan kimliklerden çok daha fazla olduğunu işaret etmektedir.

³ Kesişimsellik, çoklu ayrımcılık biçimlerinin bir arada anlaşılması için kullanılan bir yöntemdir.

GİRİŞ

Bu rapor Kıbrıs'ın kuzeyindeki insan haklarının izlenmesi ve raporlanması için İHP tarafından çeşitli tematik alanlarda sürdürülen savunuculuk çalışmalarının bir parçası olarak hazırlanmaktadır. Böylelikle hem LGBTİ+'ların 2023 yılı içerisindeki insan hakları durumuna ilişkin kapsamlı bir bakış sunmak hem de 2022 yılına kıyasla yaşanan değişiklikleri analiz etmek amaçlanmaktadır. Raporla, LGBTİ+'ların maruz kaldığı insan hakları ihlallerinin belgelenmesinin yanı sıra bu hakların hayata geçirilmesinin önündeki zorluk ve engellerin tespit edilip çözümlerine de odaklanılmaktadır. Bununla birlikte rapor, LGBTİ+'ların insan hakları için yerel ve uluslararası savunuculuk aracı olarak da kullanılacaktır. Ayrıca izlemenin yapıldığı 2023 yılı içerisinde, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği (BMİHYK), BM Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Kimliği Bağımsız Uzman Raporu, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Ofisi (ODIHR) gibi uluslararası mekanizmalara, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Dışişleri Bakanlığı'nın yıllık olarak hazırladığı 2023 Kıbrıs İnsan Hakları Raporu ile Uluslararası Lezbiyen Gey Derneği (ILGA) ve Transgender Avrupa'nın (TGEU) yıllık LGBTİ+ hakları izleme çalışmalarına da katkı sağlanmıştır. Yürütülen izleme, raporlama ve lobicilik çalışmalarında ayrıca Kıbrıs'ın kuzeyinde LGBTİ+'ların insan haklarıyla ilgili faaliyet gösteren İHP üyesi Kuir Kıbrıs da aktif olarak yer almaktadır. Son olarak, bu süreçte emek veren, yaşadığı hak ihlallerinin raporlanması için bilgilerini paylaşan ve raporun son haline getirilmesi için çaba gösteren herkese teşekkür etmek ve dayanışmanın önemini vurgulamak isteriz.

YÖNTEM

2023 yılı hak ihlallerini izleme sürecine bir önceki yıl hazırlanan göstergeler ve izleme planı güncellenerek başlanmıştır. Mevcut göstergelere ek olarak mahpus LGBTİ+'ların deneyimledikleri hak ihlallerini derinlemesine izleyebilmek için "LGBTİ Mahpuslar, Yaşlı Mahpuslar, Engelli Mahpuslar ve Yabancı Uyruklu Mahpuslar için Pratik İzleme Aracı"⁴ da kullanılarak mevcut göstergeler genişletilmiştir. İzleme yapılırken hedef grup olarak yerel sorumlu kurumlar, seçilmiş temsilciler, özel sektör çalışanları, eski mahkumlar, LGBTİ+'lar, göçmenler, aktivistler, geleneksel ve dijital medya platformları ve gazeteciler seçilmiştir. İzleme yöntemi olarak ise yasal metinler, uluslararası sözleşmeler ve Kuir Kıbrıs'ın Dayanışma Hattı ile İHP'nin İhbar Hattı verileri analiz edilmiştir. Daha fazla veri toplamak için çevrimiçi kaynaklar, dilekçeler ve yazılı sorular da kullanılmıştır. Ayrıca, mahkemelerdeki duruşmalar da izlenip, mağdurlar, tanıklar, sorumlu kurumlar ve aktivistlerle görüşmeler yapılmıştır. Bunların dışında, gözaltı yerlerine, mahkemelere, hastanelere ve eylem yerlerine İHP Avukatları Yağmur İzcan ve Sevilay Yıldırım'ın yaptığı saha ziyaretlerinin raporları da kaynak olarak kullanılmıştır. Verilerin toplanması, depolanması ve analiz edilmesi süreçlerinde gizlilik, güvenlik, veri koruma ve mağdurlara zarar vermeme ilkeleri göz önünde bulundurulup vaka örnekleri anonimleştirilmiş ve kullanılan bilgiler için özneler bilgilendirilerek onayları alınmıştır.

4 İnsan Hakları Uygulama Merkezi ve Uluslararası Ceza Reformu, Güney Kafkasya Bölge Ofisi, "LGBTİ Mahpuslar, Yaşlı Mahpuslar, Engelli Mahpuslar ve Yabancı Uyruklu Mahpuslar için Pratik İzleme Aracı" (2016) https://cdn.penalreform.org/wp-content/uploads/2017/05/MonitoringTools_Consolidated.pdf erişim 2 Nisan 2024.

ARKA PLAN BİLGİSİ

Kıbrıs'taki hukuk sistemi, Anglo Sakson hukuk sistemine (*common law*) dayalı olmakla beraber, yerel şartlara ve gereksinimlere uygun şekilde uyarlanarak uygulanmaktadır. Uluslararası antlaşmaların iç hukuktaki yeri 'Anayasa'nın' 90. maddesinde düzenlenmiştir.⁵ Buna göre, usulüne göre yürürlüğe konulmuş uluslararası antlaşmalar onay 'yasaları' ile iç hukukun parçası haline gelmektedirler. Kıbrıs'ın kuzeyindeki siyasi otorite 1974'ten beridir adanın bütününden ayrı *de facto* olarak faaliyet göstermektedir. Bu durum uluslararası kurumların Kıbrıs'ın kuzeyini denetleyememelerine ve yaşanan hak ihlallerinin görünmezliğine neden olmaktadır. Bununla birlikte, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), *Loizidou v. Türkiye* davasındaki karar ile Kıbrıs'ın kuzeyindeki insan hakları ihlallerinden Türkiye'nin doğrudan sorumlu olduğunu kabul etmiş ve Kıbrıs'ın kuzeyini "Türkiye'ye bağlı yerel alt yönetim" şeklinde nitelendirmiştir.⁶ Bu şekilde Kıbrıs'ın kuzeyindeki insan hakları dolaylı da olsa gözetim ve denetim altına girmiştir. Bir diğer önemli husus, Kıbrıs'ın kuzeyindeki insan haklarını korumak için çeşitli uluslararası sözleşmelerin onaylanıp iç hukukun parçası haline getirilmeleridir.⁷ Bu sözleşmeler, LGBTİ+'ların insan haklarını korumak ve ayrımcılıkla mücadele etmek için önemli birer araçlardır. Bunlara ek olarak, uluslararası insan hakları hukukunun cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine ilişkin kapsamlı **Yogyakarta İlkeleri**⁸ gibi bağlayıcı olmayan çeşitli BM kararları ve belgeleri de dikkate alınmaktadır.

2007 yılında kurulan Kuir Kıbrıs, LGBTİ+'ların insan haklarına eşit erişimlerini sağlamak ve onlara yönelik ayrımcılığın ortadan kaldırılması için mücadeleye devam etmektedir. Kuir Kıbrıs'ın da çabaları sonucunda İngiliz sömürge idaresi döneminde 'Ceza Yasası'na konulan 'doğaya aykırı cinsi münasebet' tanımı ve suçu Kıbrıs'ın kuzeyinde 27 Ocak 2014 tarihinde yürürlükten kaldırılmıştır. Böylesine önemli bir adım atılırken, yine aynı yıl yürürlüğe giren 'Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Dairesi Yasası'⁹ kapsamında oluşturulması öngörülen Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Dairesi üstünden yıllar geçmesine rağmen etkin bir şekilde çalışmamaktadır.¹⁰ Devam eden savunuculuk çalışmaları sonucunda 23 Mart 2020'de 'Ceza Yasası'nda LGBTİ+'lara yönelik nefret söylemi suç haline getirilmiştir.¹¹ Özellikle ekonomik kriz ve pandemi koşulları LGBTİ+'ların hayatlarını ve insan haklarına erişimlerini olumsuz etkilemiştir. Bu nedenle Kıbrıs'taki LGBTİ+'ların insan hakları bağlamındaki durumunu anlayabilmek için siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel, yasal ve güvenlik alanlardaki gelişmeler de dahil olmak üzere birbiriyle kesişen çeşitli faktörlerin birlikte incelenmesi gerekmektedir.

5 <https://www.mahkemeler.net/wp-content/uploads/2024/08/anayasa-4.doc>

6 European Court of Human Rights, Case of Loizidou v. Turkey (Application no.15318/89), Judgment, Strasbourg, 18 Aralık 1996.

7 İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerine İlişkin Avrupa Sözleşmesi (Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi-AİHS), Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi (ESKHUS), Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi (MŞHUS), Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı (ABTHŞ), Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (KKHTAOS), Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi), İşkenceye Karşı Sözleşme (İKS), İrk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (IAOKS), Engelli Kişilerin Haklarına İlişkin Sözleşme (EKHS), Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (ÇHDS) ve 1951 Mülteciler Sözleşmesi (MS).

8 KAOS GL, "Yogyakarta İlkeleri (2017 Yılı İtibariyle Genişletilmiş Versiyon)" (2020) <https://kaosgldernegi.org/images/library/yogyakarta-web.pdf> erişim 25 Mayıs 2024.

9 <https://mevzuat.mahkemeler.net/Yasalar/61-2014.docx?rnd=77705>

10 <https://tced.gov.ct.tr/HABERLER/toplumsal-cinsiyet-e-c5%9fitli-c4%9fi-dairesi-kurulu-c5%9f-231al-c4%b1-c5%9fmalar-c4%b1-devam-ediyor>

11 Kuir Kıbrıs Derneği, "Ceza (Değişiklik) Yasası' Yürürlüğe Girdi" (2020) <https://www.queercyprus.org/2020/04/01/ceza-degisiklik-yasasi-yururluge-girdi/> erişim 25 Mayıs 2024.

LGBTİ+'LARIN İNSAN HAKLARI DURUMU (2023)

Rapor kapsamında izleme Kuir Kıbrıs Dayanışma Hattı¹² ve İHP Acil Durum Hattı verilerinin değerlendirilmesi ile başlamakta ve yetkili kurumlardan alınan dilekçe cevaplarındaki verilerin analizleri ile devam etmektedir. Kuir Kıbrıs Dayanışma Hattı'na 2023 yılı içerisinde toplam 126 kişi ulaşmıştır. Bunların %65'i 18-30 yaş arası kişilerden oluşmaktadır. İHP Acil Durum Hattına ise LGBTİ+'larla ilgili toplamda 12 başvuru gelmiştir. Bu başvurular, dikkat çeken vaka örnekleriyle aşağıdaki gibi özetlenmektedir.

Kişisel güvenlik ve şiddet bağlamında LGBTİ+'ları hedef alan olaylara Ocak ayında Mağusa Gençlik Merkezi'ne yerleştirilen gökkuşağı bayrağının reşit olmayan bir kişi tarafından parçalanmaya çalışılması örnek olarak verilebilir. Saldırıyı gerçekleştirenin çocuk olması nedeniyle konu ileriye taşınmamıştır. Fiziksel saldırı ve sözlü taciz vakalarına örnek bir başka durum yine Mart ayında Mağusa'da yaşanmıştır. İş çıkışında evine gitmeye çalışan bir genç, askeri kıyafet giymiş, beyaz maske takmış ve elinde kanalizasyon suyu dolu kova bulunan bir kişi tarafından homofobik saldırıya maruz kalmıştır.¹³ Saldırgan, homofobik nefret söyleminde bulunduktan sonra lağım suyu dolu kovayı gencin başından aşağıya dökerek olay yerinden hızla uzaklaşmıştır. Olayın hemen ardından polise giden gencin ifadesi, gencin talep etmesine rağmen polis tarafından resmi olarak alınmamış ve emare olarak getirilen kovayı da polis teslim almamıştır. Nefret suçu olarak değerlendirilebilecek bu olayda çeşitli uluslararası sözleşmelere ve yerel 'mevzuata' göre hakları ihlallerinden bahsetmek mümkündür. Cinsel yönelimi nedeniyle kişinin, AIHS Madde 3'e ve BM MSHUS Madde 7'ye göre insanlık dışı ve onur kırıcı muameleye, AIHS Madde 14, BM MSHUS Madde 26 ve AKİS Madde 4'e göre de ayrımcılık ve şiddete maruz kaldığını söylemek mümkündür. Yukarıda belirtilen hak ihlallerine ek olarak bu durum 'Ceza Yasası Madde 171 Nefret Söylemi, Madde 242 Genel Müessir Fiiller ve Madde 243 Bedensel Fiili Zarar Veren Eylemler Saldırı' altında da değerlendirilebilir. Ayrıca, kişinin resmi olarak ifadesinin alınmayarak ancak Kuir Kıbrıs ve İHP'nin hukuki desteğiyle ifadesine başvurulmasının adalet erişim hakkının ihlali nedeniyle söylemek mümkündür.

Bunların dışında, olaydan sonra polisin kişinin iş yerine habersizce giderek kişiyi tedirgin etmesinin özel hayatın gizliliğinin ihlali bağlamında değerlendirilmesi gerekmektedir.

Bir diğer vakada ise eşcinsel bir Kıbrıslı Rum Haziran ayında kuzeyden güneye geçerken geçiş noktasındaki sivil hizmet görevlisi tarafından cinsel yöneliminden dolayı fiziksel ve sözel şiddete maruz kaldığını aktarmıştır. Yukarıda belirtilen hak ihlallerine ek olarak bu vaka 'Ceza Yasası' Madde 174'te düzenlenen kamu hizmetinden yararlanan kişilere karşı cinsel yöneliminden dolayı ayrımcılık yapma yasağının ihlali kapsamında da değerlendirilebilir. İfade özgürlüğü hakkının kısıtlanmasına örnek olarak ise Orta Doğu Teknik Üniversitesi Kıbrıs Kampüsünde (ODTÜ KK) bulunan gökkuşağı renklerinde tasarlanmış heykellerin sanatçısına haber verilmeden kaldırılması verilebilir.¹⁴ Okul yönetimi, heykellerin zarar gördüklerini ve restore edilmeleri için kaldırdıklarını iddia etse de üzerinden zaman geçmiş olmasına rağmen heykeller yerlerine geri yerleştirilmemiş, sanatçısı da konuyla ilgili bilgilendirilmemiştir. Kuir Kıbrıs'ın konuyla ilgili sorularına da yanıt verilmemiştir. Bu durumu AIHS Madde 10'a ve MSHUS Madde 19 göre ifade özgürlüğünün kısıtlanması olarak değerlendirmek mümkündür.¹⁵

2023 yılında nefret söylemi bağlamında değerlendirilebilecek gelişmeler de söz konusu olmuştur. Bu çerçevede Din İşleri Dairesi Başkanı Ahmet Ünsal, Kıbrıs Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Özer Kanlı ve Kıbrıs Türk Eğitimciler Sendikası (KIBTES) Başkanı Himmet Turgut gibi şahısların kadınlara ve LGBTİ+'lara yönelik nefret söylemlerine karşı toplumsal tepkiler devam etmiştir.¹⁶ Özer Kanlı 29 Aralık 2022 tarihinde yayınlanan yazısında LGBTİ+'ların var oluşunu 'katillik', 'ahlaksızlık' ve 'hırsızlık' ile eş değer tutup norm dışı olarak adlandırmış ve Kuir Kıbrıs Derneği'nin farkındalık amacıyla yürüttüğü anketi hedef gösterip saldırmıştı. Himmet Turgut ise 2021 yılında yayınladığı basın açıklamasında LGBTİ+'lara yönelik 'genç dimağları zehirleme', 'nesillerimizi çürütme', 'türlü hastalıkları beraberinde getirme' gibi tabirler kullanmıştı. Bu söylemlerin dışında, geçmiş yıllarda olduğu gibi 2023'te de düzenlenen 17 Mayıs Onur Yürüyüşü'ne yönelik nefret söylemlerinin özellikle sosyal medya ve kamuya açık platformlarda yaygın olarak dile getirilmesine de tanık olunmuştur. LGBTİ+'ların aile yapısına bir tehdit olduğu, çocukları özendirdiği ve dini olarak günah sayıldığına dair nefret dolu bu söylemlerin LGBTİ+'ların onur ve haysiyetleri ile eşitlik haklarını ihlal ettiğini söylemek gerekmektedir. Bu konuda polis, Kuir Kıbrıs ve İHP'nin işbirliği çabalarına rağmen Bilgi Teknolojileri ve Haberleşme Kurumu'nun (BTHK) çevrimiçi nefret söylemi yapan kişilerle ilgili bilgi sağlamamasını bahane ederek dosyaları ileri götürmemekte ısrarcıdır. Her yıl yapılan Onur Yürüyüşü nedeniyle özellikle Mayıs ayında LGBTİ+'lara yönelik yüzlerce çevrim içi nefret söyleminin gözlemlenmesine rağmen Polis ve Savcılığa verilen bilgi edinme dilekçelerinde 2023 yılı içerisinde 'Ceza Yasası 171. madde'¹⁷ 1. Fıkra' altında sadece iki dosyanın hazırlandığı ve Savcılığa sevk edildiği, 2. fıkra çerçevesinde ise yalnızca bir dosya oluşturulduğu, bunun da henüz inceleme aşamasında olduğu bildirilmiştir. Ölüm tehditlerini de içeren bu nefret söylemleri hakkında etkin bir soruşturmanın yürütülmemesi ve bu suçların önlenmesine yönelik yetkililerin farkındalık artırıcı adımlar atmamaları ayrımcılık yasağı, şiddet ve kötü muameleden korunma, toplantı ve örgütlenme özgürlüğü ile özel hayatın gizliliği gibi insan hakları ihlallerine yol açmaktadır. Diğer endişe verici bir durum ise, cinsel yönelim veya cinsiyet kimliği nedeniyle askerlikte yaşayacakları ayrımcılıktan, özellikle de şiddetten endişe duyan kişilerin askerlik hizmetinden muaf tutulmayı talep ettikleri halde zorunlu olarak askerliğe alınmalarıdır. Bazı kişiler bu duruma maruz kalmamak için adayı terk etmek zorunda olduklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca çeşitli başka sebeplerle Vicdani Ret Hakkı'nı kullanmak isteyen kişiler de yargılanmış ve sonrasında da hapse atılmıştır.¹⁸

Sağlık hakkı ile ilgili 2023 yılında öne çıkan hak ihlalleri arasında cinsiyet onaylayıcı sağlık hizmetleri ile cinsel yolla aktarılan enfeksiyon testlerine ve tedavisine erişimin ücretsiz ve erişilebilir olmaması yer almıştır. Her ne kadar HIV'le yaşayan yabancı uyruklu kişilerin sınır dışı edilmeleri kişilerin viral yükü ve tedavi olma şartına bağlı olarak durdurulabilse de ilaçlara erişim ve sınır dışı edilmeye ilgili uygulamaların belirsizliği endişe vericidir. Özellikle HIV ile yaşayanların tedaviye erişim, mahremiyet, çalışma hayatına erişim ve yeni tedavi yöntemlerinden yararlanma hakları gözetilmelidir. Diğer yandan, eğitim hakkı bağlamında müfredatların ataerkil ve heteronormatif içeriğe sahip olduklarını hatırlatmakta fayda vardır. Durum böyleyken Kuir Kıbrıs'ın hazırladığı ilgili yayınlar ve müfredat çalışmalarının Eğitim Bakanlığı tarafından reddedilip yaygınlaştırılmasının sağlanmadığını belirtmek gerekir.¹⁹ Son olarak, mülteci hakları bağlamında 2023 yılında konuyla ilgili yasal bir değişikliğin yapılmadığını da vurgulamak önemlidir.²⁰

¹² Kuir Kıbrıs Derneği, "Dayanışma Hattı" <https://www.queercyprus.org/2022/09/08/dayanisma-hatti>

¹³ Kuir Kıbrıs Derneği, "LGBTİ+'lar Hala Güvende Değil: Kıbrıs'ta Nefret Suçu!" (2023) <https://www.queercyprus.org/2023/03/22/lgbtilar-hala-guvende-degil-kibrista-nefret-sucu/>

erişim 20 Mayıs 2024.

¹⁴ Kaos Gl, "LGBTİ+ Fobiye Dayalı Herhangi Bir Uygulama Kabul Edilemez" (2023) <https://kaosgl.org/haber/lgbti-fobiye-dayali-herhangi-bir-uygulama-kabul-edilemez> erişim 21 Mayıs 2024.

¹⁵ İfade özgürlüğünün ihlali konusunda 2023 yılında yaşanan diğer örnekler için İHP'nin hazırladığı İfade Özgürlüğü İzleme Raporu'na (2023) da bakılabilir.

¹⁶ Bugün Kıbrıs, "Kadın, Yaşam, Özgürlük!" (2023) <https://bugunkibris.com/2023/01/26/kadin-yasam-ozgurluk/>

¹⁷ 1. Fıkra genel Nefret Söylemi Suçu düzenlenirken 2. Fıkra ise bu fiillerin basın, yayın, internet medyası veya sosyal medya aracılığıyla yapılması halinde hafif bir suç işlenmiş olduğu açıklanmaktadır.

¹⁸ Yeni Düzen, "Vicdani retçiler Kıbrıs'ın kuzeyinde yargılanmaya devam ediyor..." (2023)

<https://www.yeniduzen.com/vicdani-retciler-kibrisin-kuzeyinde-yargilanmaya-devam-ediyor-167866h.htm> erişim 22 Mayıs 2024.

¹⁹ Kuir Kıbrıs, "Tekipleştiren ve Çağdaş Eğitim Değerlerine Zarar Veren Tüm Dayatmaları Reddediyoruz!" (2023)

<https://www.queercyprus.org/2023/09/05/tekiplestiren-ve-cagdas-egitim-degerlerine-zarar-veren-tum-dayatmalari-reddediyoruz/> erişim 22 Mayıs 2024.

²⁰ Bu konuda yaşanan hak ihlalleri İHP'nin hazırladığı 2023 yılı Mülteci Hakları İzleme Raporu'nda daha detaylı yer almaktadır.

LGBTİ+'LARIN İNSAN HAKLARININ KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ (2022-2023)

Bu bölümde 2022'de yayınlanan *LGBTİ+'ların İnsan Hakları İzleme Raporu*²¹ bulguları ile 2023 yılı izleme bulguları arasında karşılaştırmalı analiz yapılacaktır. Öncelikle, yasal bağlamda 2022'den 2023'e olumlu bir gelişme yaşanmadığını söylemek gerekmektedir. Ayrıca, LGBTİ+'ların deneyimledikleri hak ihlallerinin devam ettiği ve yetkililerin bu durumu önlemek için yetersiz kaldıkları gözlemlenmiştir. İzleme kapsamında hazırlanan ve '12/2006 Bilgi Edinme Hakkı Yasası' tahtında çeşitli yerel yönetimlere dağıtılan 21 adet bilgi edinme dilekçesine 2022'de yalnızca 7 kurum cevap verirken 2023'te bu sayı 12 olmuştur. Cevap veren kurum sayısı artmış olsa da 'yasalarca' korunan bilgi edinme hakkının hiçbir gerekçe sunulmadan yasal süreler içerisinde yanıtlanmaması MSHUS'un 19. Maddesinde düzenlenen bilgi arama, alma ve verme hakkının ihlalini oluşturmaktadır. Sağlık Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, bu ihlalleri gerçekleştiren başlıca kurumlar olarak dikkat çekmektedir.

2022-2023 döneminde LGBTİ+'ların en fazla hak ihlaline uğradıkları alan ve konuları şu şekilde özetlemek mümkündür:

KİŞİSEL GÜVENLİK VE ŞİDDET: Her iki yılda da trans tutuklulara yönelik süregelen kötü muamele ve askerlik muafiyeti zorlukları devam etmektedir ve bu durum MSHUS'nin 7. ve 10. Maddelerinde düzenlenen insanlık dışı muamele ve gözetli koşullarında korunma hakkını ihlal etmektedir.

NEFRET SUÇU: 2022'de de taciz ve şantaj olayları yaşansa da 2023 yılında özellikle Mağusa'da kamuya açık yerlerde fiziksel ve sözlü saldırılar daha fazla görülmüştür. Bu durum MSHUS'un 7., İş-kenceye Karşı Sözleşme'nin de 2. Maddesinde düzenlenen insanlık dışı ve zalimane muameleden korunma hakkını ihlal etmektedir.²²

NEFRET SÖYLEMİ: Her iki yılda da LGBTİ+'lara yönelik nefret söylemi özellikle çevrimiçi ortamlarda devam etmiştir. 17 Mayıs Onur Yürüyüşleri ile ilgili paylaşımların altında nefret söylemi yorumları yapan kişilerle ilgili olarak polis, etkin soruşturma yürütmemektedir. Polisin bu konuda harekete geçmemesi, nefret söyleminin yasaklanmasını öngören MSHUS'un 20(2) Maddesini ihlal etmektedir. Sosyal medya topluluk kuralları bazı nefret söylemi yorumlarının silinmesini ve konu hakkında Kuir Kıbrıs'ın yürüttüğü farkındalık çalışmaları yıllar içerisinde nefret söylemlerinin sayıca azalmasını sağlamışsa da yetkililerin bu konuda etkin bir adım atmamaları hak ihlallerinin yaygın bir şekilde yaşanmaya devam etmesine neden olmaktadır.

BARINMA: Lefkoşa Türk Belediyesi gibi Mağusa Belediyesi'nin de barınma hizmetlerini LGBTİ+'ları da kapsayacak şekilde genişletmesi barınma hakkı bağlamında olumlu bir gelişme olarak görülmektedir. Bu gelişme ESKHUS'un 11. Maddesinde düzenlenen yeterli yaşam standardı hakkını desteklemektedir. Ayrıca 2023 yılında Kuir Kıbrıs tarafından düzenlenen sosyal yardım hizmetlerine yönelik LGBTİ+ farkındalığını artırıcı eğitimler ESKHUS'un 9. Maddesinde güvence altına alınan sosyal güvenlik hakkını güçlendirici bir gelişmedir.

EĞİTİM: Kuir Kıbrıs'ın, kapsayıcı eğitimi teşvik eden ve güvenli öğrenme ortamları yaratan eğitim materyalleri²³ yayınlaması, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine dayalı ayrımcılıkla mücadele etme adına önemli bir gelişmedir. Buna karşılık eğitimden sorumlu bakanlığın okullarda konuyla ilgili anket, eğitim ve benzeri çalışmaların yapılmasına izin vermemesinin eğitim hakkı ve ayrımcılık görme hakkını ihlal ettiği söylenebilir.

SAĞLIK: Cinsiyet onaylayıcı sağlık hizmetlerine erişiminde yaşanan zorluklar devam etmektedir. Kuir Kıbrıs'ın sağlık alanında yaptığı çalışmalarla farkındalık artsa da sağlık çalışanlarının LGBTİ+ hastalarla ilgilenme konusundaki deneyim eksikliği yaşanan zorlukları daha da artırmaktadır. İn-terseks bebekler doğum sonrasında tıbbi gereklilik bulunmadığı halde beden bütünlükleri ihlal edilerek ikili cinsiyetten birine uyumlu olacak şekilde tıbbi müdahalelere maruz bırakılmaktadırlar. Bunu önleyen bir yasal metnin olmaması da konuyu doktorların inisiyatifine bırakmaktadır. Hem özel hem de kamusal sağlık kurumlarında 'erkek erkeğe cinsel ilişkide bulunma' hali kan bağıışı veya bedensel doku bağıışı yapmakta engel olarak görülmeye devam etmektedir. Bu durum sağlık hakkı ve beden bütünlüğünün korunması gibi birçok hakkı ihlal etmektedir.

İSTİHDAM: İstihdam alanında Sosyal Hizmet Dairesi ve Kuir Kıbrıs arasındaki işbirliği çabaları sonucunda trans gençlere rehberlik ve destek sunulması LGBTİ+'lar içerisindeki sosyal güvenlik endişelerinin giderilmesinde yönelik adım atıldığını göstermektedir. Fakat özellikle translar, toplumdaki önyargı ve ayrımcılık nedeniyle iş bulmakta sıkıntı yaşamaya devam etmektedirler. Bu durum da çalışma hakkı ve ayrımcılık yasağını ihlal etmektedir.

ÖZEL HAYAT, TANINMA VE AİLE KURMA: Cinsiyetin öz belirlenim hakkına göre hukuken tanınması konusunda yapılan tüm savunuculuk çalışmalarına rağmen yetkililer gerekli düzenlemeleri 2023 yılında da yapmamışlardır. Bu durum bireyler arasında eşitliğin sağlanmasını ve ayrımcılığın önlenmesini hedefleyen birçok uluslararası sözleşmenin ihlal edilmesinin önünü açmaktadır. Ayrıca aynı cinsiyetten kişilerin evlenmelerine, kayıtlı birliktelik kurmalarına, ortak evlat edinmelerine ve tıbbi destekli dölllenme yapmalarına izin verilmemesine devam edilmektedir. Kıbrıs'ta eşcinsel çiftlerin çocukları için pasaport çıkaramaması, Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin ayrımcılık, aile hayatına saygı ve seyahat özgürlüğü gibi temel ilkelerini ihlal etmektedir. Bu durum, çocukların eşit haklardan mahrum kalmasına ve ayrımcılığa uğramasına neden olmaktadır.²⁴

²¹ Erman Dolmacı, "Kıbrıs'ın kuzeyinde LGBTİ+'ların İnsan Hakları İzleme Raporu 2022" (2023) https://insanhaklariplatformu.eu/uploads/LGBTI%CC%87_rapor_TR.pdf erişim 29 Nisan 2024.
²² Tutukluluk koşulları ile ilgili hak ihlalleri bir sonraki bölümde daha detaylı olarak incelenecektir.

²³ Kuir Kıbrıs Derneği, "Kıbrıs'ın Kuzeyinde LGBTİ+ Kapsayıcılığı Bağlamında Müfredat Boşluk Analizi" (2023) <https://www.queercyprus.org/2023/11/14/kibrisin-kuzeyinde-lgbti-kapsayiciligi-baglaminda-mufredat-bosluk-analiz-raporu/> erişim 01 Ağustos 2024.
²⁴ Daily Mail, "Gay British couple who paid a surrogate in Cyprus..." (2023) <https://www.dailymail.co.uk/news/article-12218773/Gay-couple-stranded-Cyprus-three-months-collecting-son-born-surrogate.html> erişim 3 Haziran 2024.

MAL VE HİZMETLERE ERİŞİM: Kuir Kıbrıs'a yapılan birçok başvuruda her iki yılda da özellikle transların mal ve hizmetlere erişim noktasında ayrımcılığa uğradığı görülmektedir. Örneğin Haziran ayında trans bir kadın gittiği kuaförde cinsiyet kimliği nedeniyle ayrımcılığa uğramış, bunun üzerine Kuir Kıbrıs Dayanışma Hattı'ndan destek talep etmiştir. Yapılan görüşme sonrası yasal hakları anlatılan kişi şikayetçi olmamaya karar verdi. Diğer yandan, kamusal alandaki umumi tuvaletlerin ikili cinsiyet sistemine göre düzenlenmesinden dolayı translar ve ikili cinsiyet sistemi dışındaki kişiler ayrımcılık yaşamaya devam etmektedirler.²⁵ Sosyal Yardım Dairesi tarafından LGBTİ+'lara rehberlik ve destek sağlanması sosyal hizmetlere eşit erişime katkıda bulundu.

ÖRGÜTLENME VE BARIŞÇIL TOPLANMA HAKKI: Yasal anlamda bir önceki yıla kıyasla hiçbir olumlu gelişme kaydedilmemiştir. Bununla birlikte, hem 2022'de hem de 2023'te başarılı birer Onur Yürüyüşü'nün ve daha birçok kamusal etkinliğin gerçekleştirilmiş olması ve bu etkinliklere katılım sayısının önceki yıllara göre 2023'te artması önemli bir gelişmedir. Bu olumlu gelişmeye rağmen 2023 yılında gökkuşağı heykellerinin kaldırılması, MSHUS'UN 19. Maddesinde düzenlenen ifade özgürlüğünün ihlal edildiğini göstermektedir.

LGBTİ+ MÜLTECİLERİN SIĞINMA HAKKI: Kıbrıs'ın kuzeyinde halen sığınma 'mevzuatı' bulunmamaktadır. Muhaceret, sınır kontrolü, alıkoyma, sınır dışı ve ikamet izinleriyle ilgili olarak kullanılan 'Fasıl 105 Yabancılar ve Muhaceret Yasası' ise Kıbrıs'ın kuzeyindeki 'mevzuatın' bir parçası haline getirilen uluslararası insan ve mülteci hakları hakkındaki sözleşmelerle halen uyumlu değildir. Ülkelerine dönmeleri halinde hayat veya özgürlüklerinin risk altına gireceğini dile getiren kişilerle yapılan değerlendirme sonucunda uluslararası korumaya ihtiyaç duydukları tespit edilen kişilere Mülteci Hakları Derneği tarafından hukuki ve sosyal destek sağlanmaktadır. Bu konu, LGBTİ+'lar için de son derece önemlidir. Bu çerçevede 2022 yılında HIV ile yaşayan bir LGBTİ+ sığınmacının sınır dışı edilmesine karşı verilen başarılı mücadele, bu alanda çalışan STÖ'lerin hukuki desteğinin sürdürülmesi ihtiyacının altını çizmektedir. Ayrıca konu ESKHUS'un 12. Maddesinde düzenlenen sağlık, cinsel sağlık ve üreme sağlığına ilişkin 22 No'lu Genel Yorumla da ilgilidir. Diğer yandan, özellikle LGBTİ+ olmanın suç sayıldığı ve bu durumdan dolayı zulüm görme ihtimali olan kişilerin ülkelerine geri gönderilmeleri 1951 Mülteci Sözleşmesi Madde 33'te düzenlenen sınır dışı etme veya geri gönderme yasağı ile yaşam, işkence ve kötü muameleye uğramama haklarına aykırıdır.

25 Victor Madrigal - Borloz, "Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Kimliğine Dayalı Şiddet ve Ayrımcılığa Karşı Koruma Üzerine Bağımsız Uzman Raporu" (2019) Birleşmiş Milletler <https://kaosgaldernegi.org/images/library/2019birlesmis-milletler-cinsel-yonelim-ve-cinsiyet-kimligine-dayali-siddet-ve-ayrimciliga-karsi-koruma.pdf> erişim 1 Ağustos 2024.

MAHPUS LGBTİ+'LARIN İNSAN HAKLARININ TEMATİK ANALİZİ

Yogyakarta'nın 9. İlkesinde²⁶ düzenlenen Alıkonulma Sırasında İnsani Muamele Görme Hakkına göre 'özgürlüğünden mahrum bırakılan herkes, insani ve insan onuruna yakışır şekilde muamele görecektir. Cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği, insan onurunun ayrılmaz unsurlarıdır.' Uluslararası standartlar bu şekilde iken, Kıbrıs'ın kuzeyindeki LGBTİ+ mahpusların yaşadıkları hak ihlallerinin ve yapısal ayrımcılık, işkence, insanlık dışı muamele ve onur kırıcı davranışların önüne geçilebilmesi ve Cezaevi Koşullarının Uluslararası İnsan Hakları Standartları'na uygun olması bakımından 'Merkezi Cezaevi (Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları) Yasası'nda' ve mevcut uygulamalarda LGBTİ+'ları kapsayıcı değişikliklerin yapılması gerekmektedir.

Mevcut durumda Kıbrıs'ın kuzeyindeki transların veya ikili cinsiyet sistemi dışındaki kişilerin cinsiyetlerinin yasal olarak tanınması, gerek yasal düzenleme gerekse tıbbi süreçler nedeniyle ücretsiz ve erişilebilir durumda değildir. Erişilmesi mümkün olan durumlarda ise transların cinsiyetlerinin yasal olarak tanınması ve tıbbi sürecin tamamlanması uzun yıllar almaktadır. Bu süreçte kişinin yasal belgelerinde bulunan cinsiyeti ile kendisini tanımladığı cinsiyet farklı olabilmektedir. Böylesi bir durumda yasal dokümanlara bakılarak kişilerin koşullara yerleştirilmeleri halinde ruh ve beden bütünlüklerinin korunması mümkün olmayacaktır. Bu durum asgari insan hakları standartlarına da aykırıdır.

İzleme sürecinde cezaevinde bulunan iki trans kadının ve cezaevindeyken hemcinsleri tarafından toplu tecavüze maruz kalan bir kişinin durumu yakından takip edilmiş ve bu konularda ilgili kurumlara bilgi edinme dilekçeleri verilmiştir. Özellikle ikili cinsiyet sistemi dışındaki kişiler ve transların 'koruma' amacı ile diğer mahkûmlardan ayrı, yani tecrit koşulları altında tutuldukları tespit edilmiştir. Yaşanan bu durumun münferit olmadığı, daha önceleri de bu konuyla ilgili sıkıntılar yaşandığı ve gerekli düzenlemelerin yapılmaması durumunda gelecekte de yaşanacağı öngörülmektedir. Devlet, kontrolü altında olan kişilerin zihinsel ve bedensel sağlıkları açısından da doğrudan sorumluluk taşımakta olup kişileri bu anlamda koruması yönünde pozitif yükümlülüğe tabidir. Bu bağlamda Cezaevi yönetiminin sorumluluğunu yerine getirebilmesi için 'Cezaevi Yasası'nın' bu doğrultuda düzenlenmesi gerekmektedir. Cezaevi yönetimine LGBTİ+'ların tutukluluk koşulları hakkında bilgi almak için '12/2006 Bilgi Edinme Hakkı Yasası' tahtında verilen dilekçeye 2 Mayıs 2024 tarihinde verilen yanıtlar aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- Cezaevinde her türlü ayrımcılığın önlenmesi mevcut iç politikaların içinde yer almaktadır ve bu kapsamda cinsiyet ve cinsel yönelim de dahil her türlü ayrımcılığın önüne geçecek bir iç politika güdülmektedir.
- Cinsel saldırı durumları 'ceza usul yasası' uyarınca kolluk güçlerine bildirilmektedir. Cinsel saldırı korkusunun bildirilmesi durumunda ise önce mağdurun güvenliği sağlanmakta, ardından da mağdur cezaevi psikoloğu ile görüştürülerek kendisine psikolojik destek verilmektedir.
- Personel, yukarıda belirtilen tüm ayrımcılık türleri ve insan hakları konusunda gerekli eğitime tabi tutulmuştur. Fakat mevcut kadronun yetersizliği ve iş yükünün fazlalığı nedeniyle, hizmet içi eğitim politikasında yer almasına rağmen, eğitimin sürekliliği sekteye uğramıştır.
- Cezaevinde hiç kimsenin cinsel kimliği ya da yönelimi kendi açıklamadığı sürece ifşa edilmekte ve bundan dolayı sorgulanmamaktadır. Kişi cinsel yönelimini istediği zaman rahatça açıklayabilmektedir.
- 'Cezaevi iç tüzüğüne' göre mahkûmların koşullara yerleştirilmelerinde cinsiyet, yaş, kişisel güvenlik ve suç kriterleri dikkate alınmaktadır. Bu doğrultuda, işledikleri suçlar birbirinden çok ayrılmadıkça ve talepte bulunmaları halinde LGBTİ+'ların aynı yerde barınmalarına müsaade edilmektedir.

26 9. ilke: Özgürlüğünden mahrum bırakılan herkes, insani ve insan onuruna yakışır şekilde muamele görecektir. Cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği, insan onurunun ayrılmaz unsurlarıdır.

- Cezaevinde LGBTİ+'lara yönelik pozitif ayrımcılık mevcuttur ve korunmalarına yönelik sıkı tedbirler alınmaktadır.
- Cezaevinde arama belirlenmiş prosedürlere göre önceden eğitim almış personel tarafından gerçekleştirilmektedir. Üst araması, kişinin cinsiyetinde bulunan görevli tarafından yapılmaktadır.
- Arama işlemi, kimsenin görmemesini sağlayacak ve kişinin utanma duygusunu en az ihlal edecek tedbirler alınarak gerçekleştirilmektedir. Ayrıca arama sırasında bedene dokunulmaması için gerekli özen gösterilmektedir. Arama mümkün olduğunca en kısa süre içinde bitirilmektedir.
- Sağlık hakkı bağlamında Cezaevi doktorunun uygun göreceği her türlü tedavi yöntemi idare tarafından derhal yerine getirilmektedir. Doktorun hormon tedavisi için rapor vermesi halinde bu tedavi de uygulanmaktadır.
- Cezaevinde HIV'in aktarılmasını önlemek amacıyla bilgi verici herhangi bir yayın bulunmamaktadır. Sağlık Bakanlığı'nca sağlanacak bilgilendirme yayınlarının cezaevine verilmesi durumunda tutuklu ve hükümlülerin bu yayınlara erişimi idaremizce sağlanacaktır.
- Cezaevi yetkilileri LGBTİ+'ların talep etmeleri halinde özel destek sunan kuruluşlarla iletişim kurmalarına yardımcı olacaktır. Bunun yanında, arkadaş, aile ve akrabalarla iletişim konusunda her mahkûma sağlanan haklar LGBTİ+'lara da sağlanmaktadır.
- Mevcut 'mevzuatta' evli olmayan partnerin ziyaretini engelleyecek bir hüküm bulunmamaktadır. LGBTİ+'lar resmi olarak evliyse ziyaretçi listesine eşi olarak kaydederek eşiyile, eğer resmi bir evlilik bağı yoksa arkadaşı olarak listeye kaydederek görüşme gerçekleştirebilir.

Cezaevi yönetiminden gelen yanıtlarda da görüleceği üzere LGBTİ+'lar için yönetim pozitif ayrımcılık yaptıklarını ve her türlü işbirliğine açık olduklarını iddia etmektedir. Bu cevaplar genel anlamda olumlu görünse de İHP'nin adli destek hizmeti kapsamında izlediği tutukluluk koşullarıyla ilgili vakalardan elde edilen bilgiler ise aşağıdaki gibidir:

İHP ve Kuir Kıbrıs'ın yakından takip ettiği ve adli destek sağladığı bir trans kadın trans olmasından ötürü cezaevinde güvenliğinin sağlanamayacağı gerekçesiyle bekleme süresini 2022 yılında tecrit koşullarında geçirmişti. İHP Avukatı Yağmur İzcan'ın konuyu mahkemeye taşımasıyla mahkeme heyeti konunun araştırılması ve gereğinin yapılması hususunda emir vermiştir. Fakat konuyla ilgili soruşturma açılıp açılmadığı konusunda Cezaevi Yönetimi'ne gönderilen bilgi edinme dilekçesi yanıtsız kalmıştır. Güvenlik amacıyla oluşturulduğu iddia edilen tecrit koşullarına yönelik Lefkoşa Ağır Ceza Mahkemesi'nin verdiği kararda aşağıdaki tespitler yapılmıştır:

'Hücre Hapsi' değiştirilmiş şekli ile 'Cezaevi Tüzüğü'nün 146. Maddesinde' bir 'disiplin cezası' olarak tanımlanmıştır. Disiplin suçu işlemeyen kişilerin sırf cinsel yönelim veya cinsiyet kimlikleri dolayısı ile (kendi güvenliği sağlanabilmesi için) hücrede tutulursa bu sanığın yok yere cezalandırılması anlamına gelir ki bu ağır bir hak ihlalidir. Bu durum gerek hukukumuzun parçası olan AİHS'de belirlenmiş temel haklara gerekse 'anayasamızda' düzenlenen eşitlik, kişisel hak ve özgürlüklerin korunması kurallarına aykırıdır. Bu durum bir hukuk devletinde kabul görmeyecek bir uygulamadır ve mutlaka düzeltilmelidir. Dolayısıyla Merkezi Cezaevi'nin bağlı bulunduğu İçişleri Bakanlığı konu hakkında bilgilendirilmelidir.²⁷

Ocak 2023'te bir başka trans kadın ise Girne Polis Müdürlüğü'nde 10 gün erkek tutuklularla gözaltı koşullarında tutulmuş, ardından da 3 ay boyunca yeni cezaevinde tecrit koşulları altında kalmıştır. Şubat ayında ise yabancı uyruklu bir genç erkek hafif bir suçtan dolayı hapis cezasını çekerken dört mahkûm tarafından toplu tecavüze uğramıştır. Olayın ardından ceza süresi dolmuş olmasına rağmen mağdur, soruşturmanın yürütülmesi gerekçe gösterilerek Yıldız Gözaltı Merkezi'nde yaklaşık yedi ay boyunca alıkonulmuştur. İçişleri Bakanlığı, hukuki süreç işletilmeksizin kişinin sınır dışı edilmesi için emir çıkarmıştır. Bu süre zarfında kişi, yeterli olmayan psikolojik ve fizyolojik tıbbi bakım görmüştür. Yasal eylemler ve çözümler bağlamında konuyu ele alacak olursak İHP, kişinin hukuka aykırı tutukluluğuna itiraz etmek için Yüksek Mahkeme nezdinde *habeas corpus*²⁸ başvurusunda bulunmuştur. Kişinin serbest bırakılmasını ve menşe ülkesine dönmesini sağlamış, toplu tecavüzün faillerinin sorumlu tutulması ve cezaevi yetkililerinin ihmallerinin soruşturulması için çaba göstermiştir. Ayrıca faillerin avukatı mahkemede ısrarlı şekilde kişinin 'saçlarının boyalı' ve 'ellerinin ojeli' olduğu argümanını gündeme getirmiştir. Kişinin cinsiyet ifadesi ve cinsel yöneliminin mahkemede çapraz sorguda gündem edilmesi de ayrıca yaşanan suçun ayrımcılık temelli altyapısını da ortaya sermektedir.

²⁷ İnsan Hakları Platformu, "Transların Tecritte Maruz Bırakılması Hak İhlalidir ve Kabul Edilemez" (2022) <https://insanhaklariplatformu.eu/detail/translar%F8%84%B9n-tecritte-maruz-b%F8%84%B9rak%F8%84%B9lmas%F8%84%B9-hak-%F8%81%B4hlalidir-ve-kabul-edilemez-bas%F8%84%B9n-bildirisi/304> erişim 20 Mayıs 2024.

²⁸ *Habeas corpus*, bir kişinin hukuka aykırı bir şekilde gözaltına alınmasını veya hapsedilmesini önlemek için mahkemeye bildirerek sorumlu olan kişi veya kurum hakkında soruşturma başlatan hukuki bir yoldur.

Mağdur bakımında bunlar yaşanırken, tecavüz zanlıları mahkemece yargılanmışlardır. Yargılama sonucunda suçunu kabul eden iki kişiye Kasım 2023'te 18 yıl hapis cezası verilirken, suçlarını kabul etmeyen diğer 2 kişiye ise Mayıs ayında adaletin erken tecellisine mani oldukları da göz önünde bulundurulmuş 21 yıl hapis cezası verilmiştir. Sağlık uzmanlarıyla yapılan ortak çalışmalarda, mağdur kişinin gerekli fiziksel ve psikiyatrik değerlendirmelerden geçmesi sağlanmıştır. Bu vaka, aşağıda özetlendiği gibi, gözaltındaki kırılğan grupların haklarının korunmasındaki sistemik başarısızlıklara dikkat çekmektedir. Yasal müdahaleler kişinin serbest bırakılmasını ve sağlık hizmetlerine erişimini sağlamış olsa da gelecekte yaşanabilecek benzeri ihlallerin önlenmesi için geniş kapsamlı yasal düzenlemelere ihtiyaç duyulmaktadır. Kişinin dili, dini, etnisitesi, yaşı, cinsiyeti, uyruğu, engellilik durumu veya cinsel yönelimi ne olursa olsun, tüm bireyler bakımından adaletin sağlanabilmesi için savunuculuğun, hesap verebilirliğin ve uluslararası insan hakları standartlarına bağlılığın sürdürülmesi elzemdir. Bu vakada mağdur kişi bakımından yaşanan insan hakları ihlalleri aşağıdaki gibidir:

KİŞİ GÜVENLİĞİ HAKKI: Kişi, İHEB 3. Maddesi ile MSHUS 7. Maddesine aykırı olarak, devlet gözetimindeyken toplu tecavüz yoluyla kişi güvenliği hakkının ağır bir ihlaline maruz kalmıştır.

İŞKENCE VE ZALİMANE, İNSANLIK DIŞI VEYA AŞAĞILAYICI MUAMELE VEYA CEZAYA MARUZ KALMAMA HAKKI:

Yıldız Gözaltı Merkezi'ndeki aşırı kalabalık, kötü hijyen ve tıbbi bakım eksikliği de dahil olmak üzere koşullar, İHEB'nin 5. Maddesini ve MSHUS'nin 7. maddesini ihlal ederek zalimane, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele teşkil etmektedir.

KİŞİ ÖZGÜRLÜĞÜ VE GÜVENLİĞİ HAKKI: Kişi, yasal bir gerekçe veya mahkeme kararı olmaksızın hukuka aykırı bir şekilde alıkonulmuş ve İHEB'nin 9. Maddesi ile MSHUS'nin 9. Maddesi ihlal edilmiştir.

ADİL YARGILANMA HAKKI: Toplu tecavüz davası için yargılamanın başlatılmasındaki gecikmeler ve yeterli yasal temsil sağlanmaması, kişinin İHEB'in 10. Maddesi ve MSHUS'nin 14. Maddesinde belirtilen adil yargılanma hakkına zarar vermiştir.

SAĞLIK HAKKI: Kişinin fiziksel ve psikolojik sıkıntılar yaşamasına rağmen yeterli tıbbi bakıma erişimi engellenerek İHEB'in 25. Maddesi ile ESKHS'in 12. Maddesi ihlal edilmiştir.

Mevcut mahpus LGBTİ+'ların durumu BM İşkenceye ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Muamele ve Cezaya Karşı Sözleşme²⁹ kapsamında düzenlenen standartları karşılamaktan uzaktır. Toplumsal olarak deneyimlenen ayrımcılık, tutukluluk koşullarında hem diğer mahkûmlar tarafından hem de yetkililer tarafından da devam ettirilmektedir. Tecrit koşullarında kalan trans mahpuslar sosyalleşme süreçlerinden dışlanmakta ve bu durum psikolojik sorunlara neden olmaktadır. Ayrıca cinsiyet olumlayıcı hormonların cezaevine girebilecek ilaçlar listesinde olmaması ve mahkemede müvekkil avukatı tarafından talep edilmesine rağmen trans tutuklunun doktora erişim sıkıntısı çekmesi, sağlık hakkının da ihlal edildiğini göstermektedir. Uluslararası mekanizmalar devletleri tüm mahpusları korumak ve özellikle LGBTİ+'ların da dahil olduğu özel ihtiyaçlara sahip mahpusların maruz kaldıkları her türlü ayrımcılığı ortadan kaldırmak için pozitif eylemde bulunmak konusunda yükümlü tutmaktadır.³⁰ Yine benzer şekilde tutukluluk yerlerinde insani şartların kötü olmasıyla beraber telefon ve duş kullanımı gibi en temel haklar görevlilerin inisiyatifleriyle karşılanabilmektedir. Özetle mahpus LGBTİ+'ların tutukluk koşulları tecrit, toplu tecavüz, sözlü taciz ve şantaj gibi en temel insan haklarını ihlal eden deneyimlerle sonuçlanabilmektedir. Bu hak ihlallerini önlemek adına yetkililer derhal adım atmalı ve herkesin insan haklarına eşit erişimini mümkün kılmalıdır.

²⁹ BM İşkenceye ve Diğer Zalimane, "İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Muamele ve Cezaya Karşı Sözleşme" (1984), Kabul Edilme Tarihi: 19 Temmuz 2004.

<https://mevzuat.mahkemeler.net/Yasalar/28-2004.doc?md=81490>

³⁰ BM Uyuşturucu ve Suç ile Mücadele Ofisi, "Özel İhtiyaçlara Sahip Mahpuslar Üzerine Elkitabı" (2009)

https://ozel ihtiyacmahpuslar.wordpress.com/wp-content/uploads/2015/01/ozel ihtiyaclara_sahip_mahpuslar_uzerine_el_kitabi.pdf erişim 7 Mayıs 2024.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kıbrıs'ın kuzeyinde LGBTİ+'ların insan haklarına erişimi halen endişe verici düzeydedir; nefret söylemi ve suçu, şiddet ve ayrımcılık gibi konular yaygınlığını korumaktadır. Yetkililer bu sorunları ele almak için kayda değer adımlar atmamakta, yasal olarak tanımlanmış ve suç sayılan nefret söylemi gibi konularda etkin soruşturma yürütmemektedirler. Transların ve ikili cinsiyet sistemi dışındaki kişilerin cinsiyetlerinin yasal olarak tanınmaması, sağlık hizmetleri ve cezaevi sistemi gibi alanlar başta olmak üzere birçok alanda haklarının ihlal edilmesine neden olmaktadır. Kıbrıs'ın kuzeyindeki LGBTİ+'ların insan haklarının iyileştirilmesi için 2022 yılı raporlamasında³¹ kapsamlı bir öneri listesi oluşturulduğu için bu raporda yalnızca mahpus LGBTİ+'lara yönelik saptama ve önerilere yer verilecektir. Buna göre, özellikle hapis, gözaltı yerleri, yaşlı bakım evleri, zorunlu eğitim sağlanan okullar ve askeri kamplar gibi yetkili makamların denetiminde olan yerlerde translar ve ikili cinsiyet sistemi dışında kalan kişiler zorunlu ikili cinsiyet sistemi rejimine tabi tutulmaktadır. Özellikle hapisane ve gözaltı yerlerinde işkence olarak sayılabilecek tecrit şartları bu kişilerin mahremiyet, ayrımcılıktan uzak olma ile işkence ve diğer insanlık dışı, zalim ve onur kırıcı muamelelere uğramama haklarını da kapsayan birçok insan hakkını ihlal etmektedir. Cinsiyetin hukuken tanınması öz belirlenim hakkına göre düzenlenmemiş olması kişilerin özel hayatlarının gizliliği ve beden bütünlükleri başta olmak üzere birçok insan haklarının ihlal edilmesine neden olmaktadır. Bu ihlallerin önüne geçilebilmesi için şu önlemler alınmalıdır:

TUTUKLULUK KOŞULLARI VE GÖZALTI MERKEZLERİNDEKİ LGBTİ+'LARIN İNSAN HAKLARI İHLALLERİ İZLENMELİ VE ORTADAN KALDIRILMALIDIR: İçişleri Bakanlığı, gözaltı merkezleri ile cezaevi koşullarını iyileştirmek, LGBTİ+'ların, özellikle de trans ve kendini ikili cinsiyet sistemi dışında tanımlayan kişilerin haklarının korunmasını sağlamak için derhal adım atmalıdır

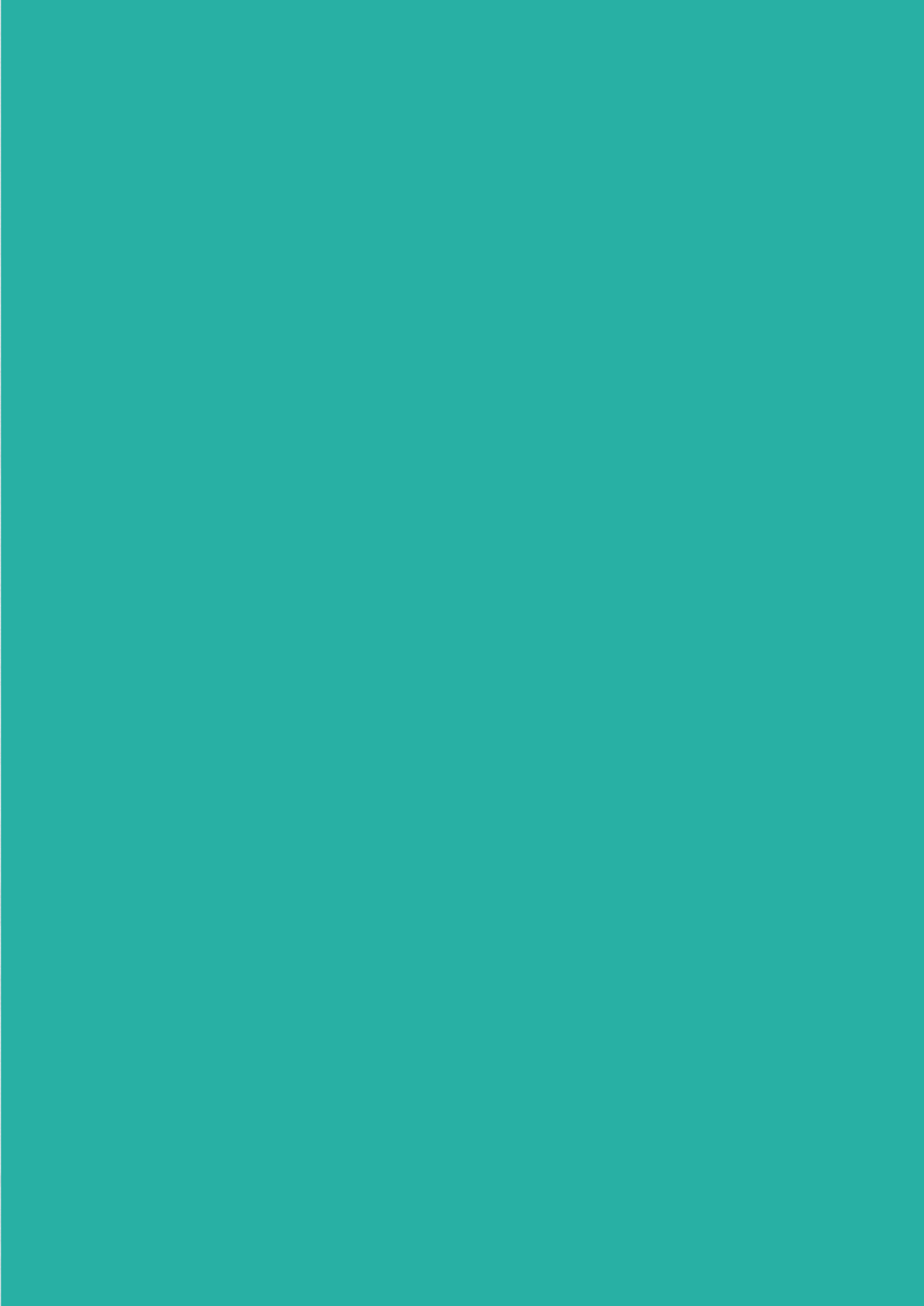
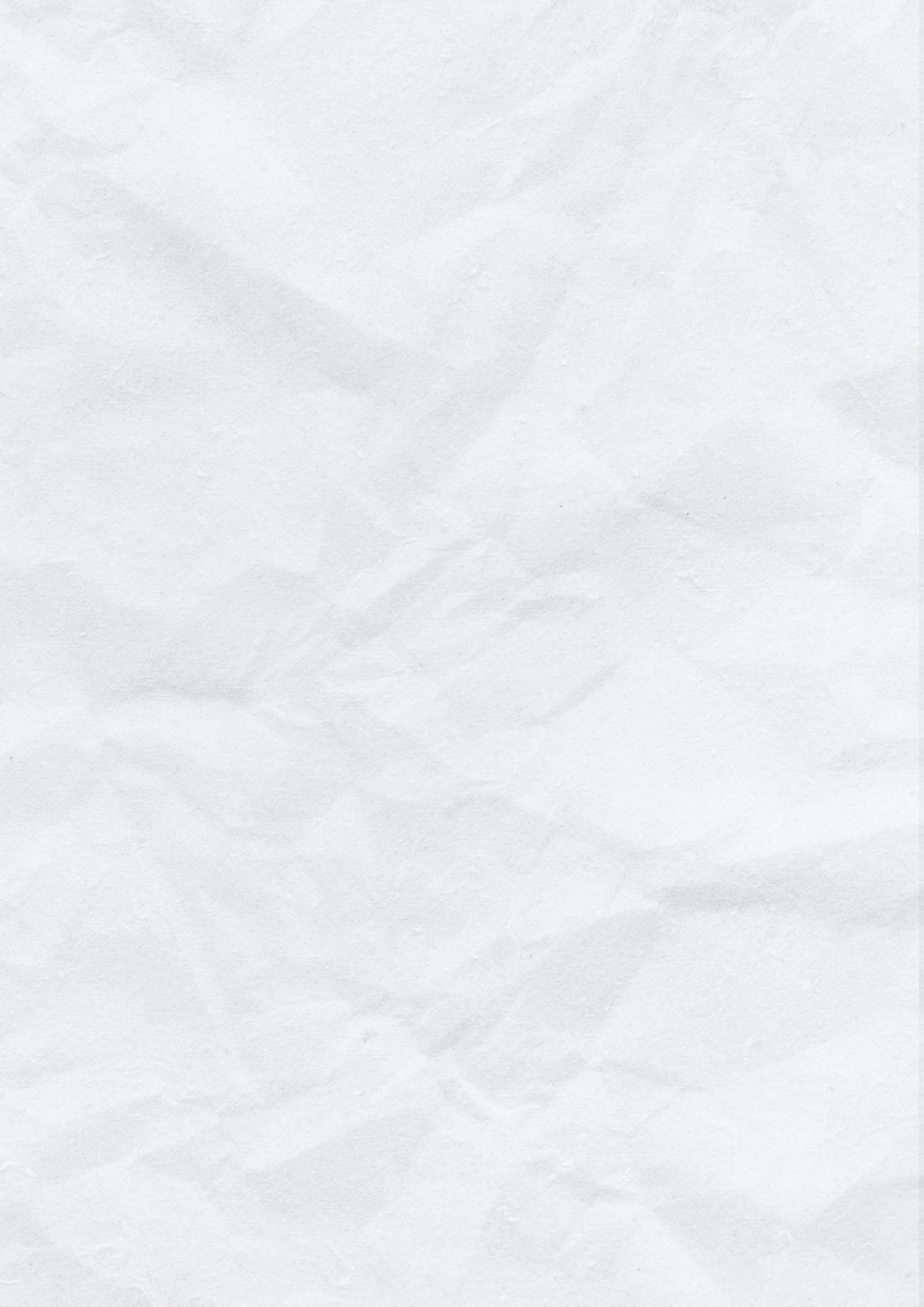
'MERKEZİ CEZAEVİ (KURULUŞ, GÖREV VE ÇALIŞMA ESASLARI) YASASI' TRANS VE İKİLİ CİNSİYET SİSTEMİ DIŞINDAKİ KİŞİLERİ KAPSAYACAK ŞEKİLDE DÜZENLENMELİDİR: İlgili 'yasanın' 3. Maddesi, 'Hükümlü ve/veya tutuklunun resmi belgelerinde yazan cinsiyeti ile beyan ettiği cinsiyetinin farklı olması durumunda hükümlü ve/veya tutuklunun talep etmesi halinde, devlet psikiyatrisinin görüşü doğrultusunda hükümlü ve/veya tutuklu uygun görülen bölüme yerleştirilir' şeklinde düzenlenmelidir.

ŞİDDETE KARŞI KORUMA SAĞLANMASI VE ADALETE ERİŞİMİN TEMİN EDİLMESİ GEREKİR: LGBTİ+'lara karşı şiddet veya ayrımcılık uygulayan kişilere karşı etkin soruşturma yürütülüp suçlular yargıya taşınmalıdır.

İnterseksele tıbbi olarak gerekli olmayan müdahaleleri önleyecek 'tüzük' değişikliği, Sağlık Bakanlığı, Kıbrıs Türk Tabipler Birliği, İHP ve Kuir Kıbrıs tarafından yürütülecek ortak çalışmanın ardından hazırlanıp yürürlüğe konulmalıdır.

TOCED Şiddeti Önleme ve Danışma Merkezlerinin (ŞÖDAM) ivedilikle hayata geçirilmesi ve her bölgede aktif bir şekilde harekete geçen polis şiddeti önleme birimlerinin LGBTİ+'ların haklarını koruyacak şekilde kapsayıcı olması gerekmektedir.

³¹ Erman Dolmacı, "Kıbrıs'ın kuzeyinde LGBTİ+'ların İnsan Hakları'nı İzleme Raporu 2022" (2023) https://insanhaklariplatformu.eu/uploads/LGBTI%CC%87_rapor_TR.pdf erişim 7 Mayıs 2024.

 Ahmet Sadık Sokak, Temel 1 Apt. No 6, Köşklüçiftlik, Lefkoşa

 insanhaklariplatformu@gmail.com

 ihp.hrp **ihp.hrp** **ihp_hrp**

Bu yayın Avrupa Birliği tarafından finanse edilmiştir. İçerik tamamıyla İnsan Hakları Platformu'nun sorumluluğu altındadır ve Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.

**İnsan
Hakları
Platformu**
Human Rights Platform